

Розділ 1

ЧОТИРИКУТНИКИ

У цьому розділі ви:

- пригадаєте поняття прямокутника і квадрата;
- дізнаєтесь про паралелограм та його властивості, трапецію; центральні та вписані кути; вписані та описані чотирикутники; середню лінію трикутника та середню лінію трапеції; теорему Фалеса;
- навчитеся обґрунтовувати належність чотирикутника до певного виду, застосовувати вивчені означення і властивості до розв'язування задач.

1. ЧОТИРИКУТНИК. ЙОГО ЕЛЕМЕНТИ. СУМА КУТІВ ЧОТИРИКУТНИКА

Чотирикутником називають фігуру, що складається з чотирьох точок і чотирьох відрізків, які послідовно їх сполучають.

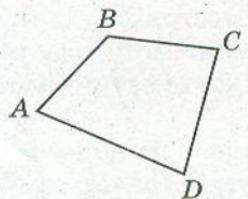
Ніякі три з даних точок не повинні лежати на одній прямій, а відрізки, які їх сполучають, не повинні мати жодних інших спільних точок, крім даних.

Будь-який чотирикутник обмежує певну частину площини, яка є внутрішньою областю чотирикутника.

На малюнку 1 зображено чотирикутник $ABCD$. Точки A , B , C , D називають *вершинами* чотирикутника, а відрізки AB , BC , CD і DA , що їх сполучають, – *сторонами* чотирикутника.

Вершини чотирикутника, які є кінцями однієї його сторони, називають *сусідніми*, несусідні вершини називають *протилежними*. На мал. 1 вершини A і B – сусідні, A і C – протилежні.

Сторони чотирикутника, які мають спільну вершину, називають *сусідніми* або *суміжними*, а які не мають спільної вершини, – *протилежними*. На мал. 1 сторони AB і BC – сусідні (суміжні), сторони AB і CD – протилежні.

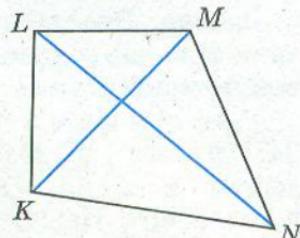

Мал. 1

Суму довжин усіх сторін чотирикутника називають його *периметром*. Периметр позначають літерою P . Наприклад, периметр чотирикутника $ABCD$ можна позначити як P_{ABCD} :

$$P_{ABCD} = AB + BC + CD + DA.$$

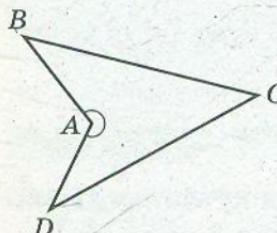
Відрізки, які сполучають протилежні вершини чотирикутника, називають *діагоналями* чотирикутника. На мал. 2 відрізки KM і LN – діагоналі чотирикутника $KLMN$. Будь-який чотирикутник має дві діагоналі.

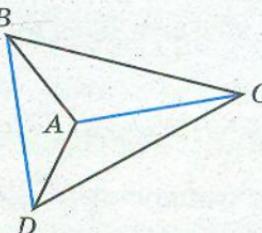
Мал. 2

Кутами чотирикутника $ABCD$ називають кути DAB , ABC , BCD і CDA (мал. 1). Кути чотирикутника називають *протилежними*, якщо їх вершини – протилежні вершини чотирикутника, і *сусідніми*, якщо їх вершини – сусідні вершини чотирикутника. На малюнку 1 кути A і C – протилежні, A і B – сусідні.

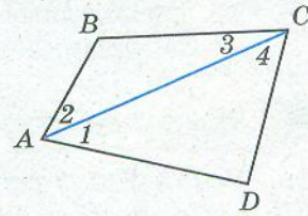
Один з кутів чотирикутника може бути більшим за розгорнутий. Наприклад, на малюнку 3 кут A чотирикутника $ABCD$ є більшим за розгорнутий. Такий чотирикутник називають *неопуклим*. Якщо ж усі кути чотирикутника менші від 180° , то його називають *опуклим*. Діагоналі опуклого чотирикутника перетинаються (мал. 2), а неопуклого не перетинаються (мал. 4).

Мал. 3

Мал. 4

Мал. 5

Теорема (про суму кутів чотирикутника). Сума кутів чотирикутника дорівнює 360° .

Доведення. Нехай $ABCD$ – деякий чотирикутник. Проведемо в ньому діагональ AC (мал. 5). Тоді $\angle A = \angle 1 + \angle 2$, $\angle C = \angle 3 + \angle 4$. Враховуючи, що $\angle 2 + \angle B + \angle 3 = 180^\circ$ (як сума кутів $\triangle ABC$), $\angle 1 + \angle D + \angle 4 = 180^\circ$ (як сума кутів $\triangle ADC$), матимемо: $\angle A + \angle B + \angle C + \angle D = \angle 1 + \angle 2 + \angle B + \angle 3 + \angle 4 + \angle D = (\angle 2 + \angle B + \angle 3) + (\angle 1 + \angle D + \angle 4) = 180^\circ + 180^\circ = 360^\circ$. $\blacktriangleleft$